

rende) har sikkert sukket efter en hurtiglæst og letfattelig indføring i dekonstruktion. Man kan kun glæde sig over, at Gyldendals Intro-serie nu har gjort en sådan publikation mulig; jeg tvivler ikke på, at den vil blive flittigt brugt. Størst appel vil bogen formentlig have til (litteratur)studerende på universitetets grunduddannelse. Som en første introduktion til den litterære dekonstruktion kan bogen da også anbefales. Men skal den bruges i undervisningen på universitetsniveau, bør dens fremstilling af dekonstruktion nok suppleres med mere dybtgående introduktioner og allerhelst, naturligvis, med de dekonstruktive kritikers egne tekster.

Noter

1. Jan Rosiek, »Allegori, retorik og bogstavets tavshed. Paul de Mans dekonstruktion« i *Litteratur & samfund* 46 (1990) p. 69.
2. Se Robert Moynihan, *A Recent Imagining. Interviews with Harold Bloom, Geoffrey Hatman, J. Hillis Miller, Paul de Man*, 1986, p. 148.

Anne-Louise Sommer

Kracauer

Henrik Reeh: *Storbyens Ornamerter - Siegfried Kracauer og den moderne bykultur*, Odense University Studies in Literature, vol. 28, Odense Universitetsforlag, 275 sider, illustr. 1991.

Som det indledningsvis bemærkes indskriver *Storbyens Ornamerter* sig i et større projekt, hvis ærinde er etableringen af en humanistisk urbanvidenskab. Herved forstås en tværfaglig praksis, hvor byen søges afdækket som ramme for bevidsthedsmæssige, kulturelle og sociale processer af generaliseret karakter.

Byen og byrummet er gennem de senere år blevet gjort til genstand for en stadig stigende opmærksomhed, spændende fra arkitekternes kritik og videreudvikling af tidligere tiders byplanlægning og urbanbygnings typologier, over den administrativt teknologiske sektors forsøg på forståelse og beherskelse af byens komplekse strukturer, til kunsthistorikere og litteraters orientering mod byens tematiske og motiviske rolle i den kunstneriske fremstilling. Fælles for denne optagethed af byen er dels ønsket om - og viljen til - at oparbejde en analysepraksis hinsides de traditionelt opdeltede akademiske/videnskabelige afgrænsninger og grupperinger; og dels artikuleringen af selve bytematikken i dialogisk relation til en begrebsafklarende forholden sig til det moderne.

Igennem analyser af den tyske intellektuelle Siegfried Kracaues urban-skrifter fra mellemkrigsårene - og med

ornament-begrebet som vehikel, foretager Henrik Reeh en yderst kompetent nærlæsning af byen og moderniteten specielt med henblik på at afdække det urbankulturelle refleksionsrum, der som en »4. dimension« transcenderer det tredimensionelle arkitektoniske rum.

Den indledende formulerede hypotese præsenterer ornamentbegrebet som »... det fælles punkt, hvorigennem storbyens univers kan indgå i aktiv forbindelse med en kritisk fortolkende subjektivitet.« (p. 17-18). Ornamentet anskues som et ikke-operationelt begreb, der i sig bærer en betydningsmangfoldighed, hvis immanente kvalitet er dobbelthed; på én gang overflade og et betydningsformidlende abstraktum, på én gang en anonym artikulering (fra kunstneriske og arkitektoniske marginalzoner) og en for det kollektive bevidsthedskonstituerende faktor. Ornamentet forstås følgelig som en intellektuel og real abstraktions form, der muliggør erkendelse af tendentielt utilgængeligt materiale, eksempelvis fornuften, hvilket for Kracauer baner vej for den resubjektivisering af byens objektive kultur, der også for sociologen Georg Simmel blev bærer af en egentlig utopisk gehalt.

Simmels skrifter om by (primært »Storbyerne og det åndelige liv« 1903) er det ene felt, som Kracauer læses op imod og i forhold til; det andet udgøres af tidens arkitekters betragtninger over ornamentets status i den moderne arkitektur (i.e. Adolf Loos' berygtede »Ornament og forbrydelse« 1908).

På baggrund af korte og koncise redegørelser herfor, lader Henrik Reeh Kracauers position aftegne sig, belyst gennem analyser i tre niveauer af: 1) den selvbiografiske under pseudonym ud-

givne roman *Ginster. Von ihm selbst geschrieben* 1928, 2) de fra 1925-1933 i Frankfurter Zeitungen publicerede journalistiske by-essays samt 3) den samfundsbiografiske bog *Jacques Offenbach und das Paris seiner Zeit* fra 1937.

Dette gennemæssigt og tidsligt forskellige tekstkorpus illustrerer samtidig en bevægelse, der går fra førstedelens afsøgning af ornamentet som erfaringsdannende instans for individet i dens møde med storbyen betragtet som refleksivt rum; over andendelens stadig stigende orientering mod ornamentet set som den instans, der formidler mellem individ og by i et videre socialt forankret perspektiv og dermed overskrider førstedelens overvejende æstetisk-eksistentielle position; for endelig i tredje del at søge en indfrielse af det Simmelske 'resubjektiviserings-projekt', hvor fremskrivningen af det 19. århundredes parisiske urban- og kulturhistoriske ornament fører til en afdækning af byen som rum for den kollektive historiske bevidsthed.

Byen bliver følgelig på én og samme tid det subjektive erfaringsrum, reproduktionsinstans for samfundsmæssige strukturer samt bærer af en utopisk kraft, der for Kracauer fremskrives i en negativ dialektisk bevægelse, hvor opmærksomheden på urbankulturens mikroniveau lader brudflader og fragmenter træde frem, som igennem forskydninger muliggør en tænkning hinsides de reduktionistiske binære oppositionsstrukturer (Ratio - Fornuft eksempelvis, der netop forenes i masseornamentets kultur).

Som mediator eller krydsningspunkt kan man sige, at ornamentet har en begrebstrascenderende karakter. Yder-

mere lader Kracauer ornamentet overskride den kunsthistoriske kategori, hvor det som dekorativt indslag traditionelt modstilles dén arkitektoniske konstruktion, der udgør bygningsværkets grund og egentlige gehalt, fremfor applikativt at manifestere sig på overfladen. Således fungerer ornamentet på tre niveauer hos Kracauer nemlig som *figural abstraktion* (såvel organiske som krystallinske figurationer), *ekspressiv proces* (den enkelte ornament del som led i en signifikant helhed) og *erfaringsproces* (p. 77-78). Kracauers optagethed af ornamentet som felt for generel samfundsvidenskabelig og kulturel erkendelse ses parallelt hos Ernst Bloch og Walter Benjamin, hvorimod visse af samtidens arkitekter udmærkede sig ved nådesløse felttog mod tidligere tiders excessive ornamentale udskjelser (i særdeleshed den umiddelbart forudgående historicismes stileklekticisme samt Jugendstilens florale ornamentik).

Parallellerne berøres perifert, hvilket er rimeligt i en fremstilling, hvis erklærede genstandsfelt er Kracauer, blot kunne det have været spændende om Reeh havde udfoldet yderligere betragtninger omkring forskelle på og ligheder imellem Benjamin og Kracauers fælles projekt: læsningen af samtiden gennem historien (det 19. årh.s Paris) med henholdsvis passagen og boulevarden som eksempler på den rumlige artikulerings bevidsthedsdannende effekt, afspejlende forskellige facetter af det samfundsmæssige nemlig henholdsvis konsumvareøkonomiens centrum og et labilt politisk samt kulturelt miljø (jvf. p. 194).

Interessant er det, at Kracauer var uddannet arkitekt og fungerede som praktiserende arkitekt indtil 1920. Dette belyser Reeh i læsningen af *Ginster von*

ihm selbst geschrieben, hvor kollisionen mellem praktiker og teoretiker synes uafvendelig. Det er tydeligt at arkitekten (Ginsters) orienterer sig mod det processuelle, der bliver bærer af den arkitektoniske dynamik, forsåvidt det er heri ornamentet lever. De konkrete bygningsopgaver antager karakter af arkitektonisk vision indtil det øjeblik hvor virkeliggørelsesfasen indtræffer, og Ginster i parentes bemærket videregiver såvel ansvar som råderet til tegnestuens ledende arkitekt. To projekter beskrives indgående som symptomatiske for arkitekturens habitus. Svømmehallen hvor opmærksomheden på interieur artikuleringen afslører bygningen som rum for subjektivitet, og æreskirkegården hvis symbolske arkitektur skal danne ramme om det individuelle sørgearbejde idet det inhumane i komposition og form mimer krigsrædslernes repetitive tvang. Det er oplagt, at der her opstår en lakune mellem den fiktive arkitektoniske diskurs (Kracauers italesættelse af det egne / Ginsters ideale arkitektoniske virke) og realiseringen af samme. En forskydning som det kunne have været nok så interessant at se udfoldet mere eksplicit end det er tilfældet i Reehs fremstilling, hvor det arkitektoniske som konkret, taktil fysisk forekomst forskubbes til en marginal position.

Det forbliver ved kortfattede perspektiverende betragtninger i den afsluttede, konkluderende del, hvor linierne trækkes op til det sene 20. århundrede, og hvor ornamentets tilbagevenden i den såkaldt postmoderne arkitektur betones. Dette danner endvidere belæg for at læse Kracauer som tænkeren, der foregriber den postmoderne diskussion (p. 227), forsåvidt konstitutive træk er gængsomme i tidens optagethed af det

arkitektoniske - herunder byens rum som moment i den erindringsdannende proces, fokuseringen på det partikulære og det dertil hørende fragmenterede rum.

Kontradiktorisk modstilles den seneste arkitektur (eksemplificeret ved Jean Nouvel's *Institute du monde arabe* samt Charles Moore's *Piazza d'Italia*) den klassiske modernismes koryfæer repræsenteret ved Kracausers samtidige: Le Corbusier og Bauhaus-skolen. Pointen her er selvsagt en profilering af Kracausers fremsynethed og radikalitet og i samme moment en legitimering af hans aktualitet, der synes hævet over enhver tvivl. Blot kunne det være ønskeligt om den noget grovkornede Le Corbusier reception, der anes mere end en gang, hvis hovedærinde er betoningen af det anti-ornamentale, maskinforherliggende og rationelt arkitektoniske, lod sig nuancere og perspektivere. Det ville således være åbenlyst, at netop Le Corbusier's oeuvre (der i sig selv er væsensforskelligt fra Adolf Loos') i sig rummede potentialerne til en »Kracauersk tværlæsning«, der måtte lade en egen dobbelthed gennemskinnelig. Som Kracausers ornamentbegreb muliggør en fremskrivning af fornuften som utopisk kraft, ligger hele den modernistiske arkitekturs tvetydighed og dilemma indlejret i Le Corbusiers teoretiske værk.

Men hvor Le Corbusier ofte valgte den syntetiserende fremstillingsform af uomtvistelige kohærente betydningsstrukturer, er Kracauser kendetegnet ved orientering mod detaljen, brudfladen og det heterogene. En perspektivering i forhold til den italienske arkitekt og teoretiker Aldo Rossi, havde i den forbindelse kunnet fungere som konkretion

af ornamentbegrebet i forhold til den seneste arkitektoniske praksis - Sammenfaldet er frapperende. Rossis arbejde med byen som fikspunkt for sammenføjes af arkitektonisk form, tid, erindring og spor; optagetheden af den analoge tankes fundamentale status samt en insisteren på at fremskrive individets psykiske strukturer og kollektive subjektivitetsformer i det urbane rum (jvf. eksempelvis »*A Scientific autobiography*« 1979, hvor allerede titlen lokaliserer det indbyggede dilemma - og forsøget på overvindelse af samme) ligger så at sige i forlængelse af Kracausers innoverende tiltag indenfor opmærksomheden på det urbane.

Kracausers aktualitet i forhold til den standende arkitekturdiskussion, - og i et videre perspektiv: socialanalytikken som samlet felt, indskriver sig i forhold til to centrale punkter 1) opmærksomheden på den rumlige artikulerings bevidsthedsdannende karakter samt 2) kroppen som essentiel instans i indstiftelsen af subjektets erfaringshorisont på såvel det individuelle som kollektive niveau. Dertil kommer overskridelsen af den universitære-position i og med der tænkes på kanten af de traditionelle genrer; i forsøget på at fremlæse konkrete historiske strukturer gennem resten, sporet - efter at genstandene synes opløst i figurer under Kracausers analytisk dekomponerende blik. Med en poetisk og prægnant diskurs lader Kracauser formen følge indholdet; hvilket ikke helt kan siges om Henrik Reehs fremstilling, der er akademisk stringent og bundet til en noget tung og omstændelig opbygning, der ind imellem truer med at kvæle den i Kracausers skrifter iboende intensitet. Til gengæld vinder fremstillingen i klarhed og til den afsluttende

bemærkning om, at: »Hvis denne bog har bidraget til at skabe overblik over og indsigt i Kracauers relativt ubearbejdede by-essays, ville et væsentligt mål være nået« (p.228) kan kun siges, at det på forbilledlig vis er indfriet.